

## ВІДГУК

### офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента Аріфходжаєвої Тетяни Борисівни, на дисертацію Нероди Миколи Анатолійовича «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

#### Актуальність обраної теми дослідження

Домашнє насильство залишається актуальною проблемою і для світу, і для українського суспільства. Нині в Україні це підсилюється складним соціально-економічними становищем, недосконалим законодавством, широкою необізнаністю серед населення своїх прав, та способів їх захисту, браком ресурсів у суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Збройний конфлікт на сході України, а згодом і повномасштабна війна, призвели до внутрішнього переміщення значної частини населення, знищення інфраструктури у східних областях, погіршення економічної ситуації, посилили це негативне соціальне явище. Відтак, розроблення ефективної системи з запобігання та протидії домашньому насильству є актуальним питанням внутрішньої політики.

Домашнє насильство – один із різновидів насильства. Воно відрізняється від інших проявів (на вулиці, під час конфлікту, в колективах тощо) тим, що здійснюється близькими один до одного людьми (родичами або членами сім'ї), які мають або мали тісні стосунки – кровні, емоційні, шлюбні, інтимні, господарські тощо. Отже, попередження та протидія домашньому насильству, а також надання допомоги постраждалим ускладнюються саме тим, що дане правопорушення стосується близьких людей.

За останні декілька років в Україні відбулися суттєві зміни в нормативно-правовому забезпеченні запобігання та протидії домашньому насильству. Так, наприкінці 2017 року, були прийняті Закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про внесення змін до

Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації».

29 липня 2021 року, Президент України Володимир Зеленський підписав Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі» № 1604-IX, який Верховна Рада ухвалила 1 липня 2021 року. Документ дає змогу постраждалій особі отримати відшкодування матеріальних збитків і моральної шкоди, завданих унаслідок домашнього насильства.

Проте, 20.06.2022 року, під час повномасштабної війни, яку Російська Федерація розв'язала проти України, для українців відбувся історичний момент – Україна ратифікувала Стамбульську Конвенцію.

Фактично, ще задовго до ратифікації Стамбульської конвенції значна частина правових норм, які стосуються протидії та відповідальності за домашнє насильство, була імплементована у національне законодавство. Однак, залишилися певні прогалини у притягненні до відповідальності за сексуальне насильство, а також недосконалість механізму притягнення до відповідальності за вчинення насильства щодо жінок та домашнє насильство. Водночас, як і раніше, домашнє насильство має досить високий латентний характер та значну поширеність у суспільстві.

Отже, необхідність дослідження зумовлена як відсутністю комплексних монографічних наукових праць з вказаної проблематики в науці адміністративного права, так і нагальною потребою розкриття сутності адміністративно-правової протидії домашньому насильству в Україні, з огляду на існуючу перспективу покращення регулювання зазначеної сфери суспільних відносин. Однак, вести мову про ефективність адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству, поки

що не доводиться, у зв'язку з чим перед наукою постає завдання розробити відповідні пропозиції або рекомендації законодавцю.

Таким чином, є цілком очевидним, що дисертаційне дослідження Нероди М.А. «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» є актуальним, своєчасним і корисним як для практичної діяльності, так і для адміністративно-правової науки в цілому.

### **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є теоретично обґрунтованими, що забезпечується наступними чинниками: застосуванням сукупності теоретичних, емпіричних методів наукового пізнання; логікою викладення матеріалу в основному змісті роботи; достатньою джерельною базою. При написанні роботи М.А. Нерода опрацював цілком достатній масив адміністративно-правової, філософської і довідникової літератури (усього 211 джерел), судової практики, здійснив аналіз законодавства, що регламентує відповідальність за домашнє насильство. Свої міркування автор доречно підкріплює статистичними відомостями щодо статистики адміністративних правопорушень про домашнє насильство в Україні (с. 15, 65, додатки).

Дисертація справляє позитивне враження від того, що М.А. Нерода не тільки продемонстрував якості науковця, а й використав свій професійний досвід, показав працездатність і наполегливість, зумів запропонувати цілісне та загалом обґрунтоване уявлення про сьогоdnішній стан і перспективи удосконалення законодавства у сфері адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству в Україні.

Структура та зміст дисертаційного дослідження характеризується досить високим теоретичним та науково-методологічним рівнем вирішення поставлених задач. Вдало розроблені дефініції, класифікації, історична періодизація та критерії дозволили автору аргументовано визначити власну

позицію щодо багатьох дискусійних проблем протидії домашньому насильству в Україні.

### **Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях**

Достовірність результатів дисертації полягає в тому, що дисертація є однією з перших монографічних досліджень адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку науково обґрунтованих висновків, пропозицій та рекомендацій, які мають наукову новизну та запропоновані особисто здобувачем. На підставі проведеного дослідження запропоновано низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають важливе значення не лише для теорії адміністративного права та процесу, а й для правозастосування. Положення, які висуваються на захист вдало структуровані відповідно до встановлених вимог (с. 20-21), є новими або містять значну частку новизни.

Зокрема, вважаю, що заслуговує на підтримку міркування здобувача про те, що існує необхідність щодо удосконалення національного законодавства в частині запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема запропоновано внести зміни у порядок розгляду справ про адміністративне правопорушення за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в частині обов'язкової участі прокурора під час розгляду справи у суді для підтримання обвинувачення, збільшити строк накладення адміністративного стягнення.

На окрему увагу заслуговує здійснений автором комплексний аналіз складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення: об'єкту та об'єктивної стороною адміністративного правопорушення передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення та суб'єкту і суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Також варта уваги думка автора роботи про історичну періодизацію адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству: 1) початок X ст. – середина XVI ст. охоплює період Київської Русі та пов'язаний з входженням українських земель до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої; 2) початок XVII ст. – початок XX ст. пов'язаний з перебуванням України в складі Російської імперії; 3) початок XX ст. – кінець XX ст. пов'язаний з існуванням радянської влади; 5) серпень 1991 – до сьогоднішнього часу, розпочався з набуття Україною незалежності й триває до теперішнього часу.

Автор роботи слушно зауважив, що адміністративно-правове регулювання запобігання та протидії домашньому насильству - це система адміністративно-правових засобів уповноважених суб'єктів, які в межах своєї компетенції повинні здійснювати запобігання домашньому насильству на основі норм адміністративного права, спрямованих на вплив на громадськість, відносини з метою забезпечення конституційних прав і законних інтересів людини і громадянина.

Крім того, дисертант підтвердив наукову позицію про те, що протидія домашньому насильству як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це комплекс заходів впливу, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, на які покладено обов'язки щодо виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню домашнього насильства, попередження випадків домашнього насильства, припинення насильства, усунення наслідків домашнього насильства та своєчасне притягнення винних осіб до відповідальності, передбачені на основі норм адміністративного права, спрямовані на регулювання суспільних відносин з метою забезпечення конституційних прав громадян та законні інтереси людини і громадянина.

**Практичне значення одержаних результатів** у законотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності, освітньому процесі достатньою мірою висвітлено у дисертації (с. 20), підтверджується актами впровадження і сумнівів не викликає. Практичне значення здобутих

результатів полягає в можливості їх використання для вдосконалення законодавства України. У практичній діяльності органів Національної поліції України – для удосконалення процедури запобігання та протидії домашньому насильству. У науково-дослідній діяльності – для наступного опрацювання сутності та змісту понять «домашнє насильство», «насильство», «запобігання домашньому насильству» «протидія домашньому насильству». Також під час наступного розвитку теоретико-методологічних, практичних та концептуальних засад адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству.

### **Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях**

Основні висновки та положення, висвітлені в дисертаційному дослідженні, відображено у 14 публікаціях, серед яких три статті в наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, три статті – в іноземному науковому виданні), сім тез доповідей, оприлюднених за результатами участі в науково-практичних конференціях та одному збірнику ситуативних завдань.

Ознайомлення з друкowanими науковими роботами автора свідчить про те, що результати дисертаційного дослідження повно висвітлені у наукових працях й апробовані в низці виступів на конференціях, а самі роботи опубліковані у зарубіжних наукових виданнях та у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку.

### **Відсутність порушень академічної доброчесності**

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Нероди Миколи Анатолійовича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

### **Дискусійні положення та зауваження до дисертації**

Безумовно позитивно оцінюючи дисертацію Нероди М.А., доцільним є зупинитися на ряді її дискусійних положень:

1. Додаткового обґрунтування потребують запропоновані автором зміни щодо введення обов'язкового проходження огляду на стан алкогольного та наркотичного сп'яніння особами, які входять до суб'єктного складу учасників за ст. 173-2 КУпАП, відразу при складенні працівниками Національної поліції відповідного протоколу. Окрім того, незрозуміло, якими нормативно-правовим актами слід керуватися при здійсненні огляду на стан алкогольного та наркотичного сп'яніння осіб, які входять до суб'єктного складу учасників за ст. 173-2 КУпАП.

2. Дисертант робить висновок про те, що: «сучасним розвитком суспільства обумовлена необхідність зниження віку з якого може наставати адміністративна відповідальність за ст. 173-2 КУпАП. Дана специфіка обумовлюється визнанням неповнолітніх особливим суб'єктом адміністративної відповідальності, що пов'язане, в свою чергу, як з особливостями вікового, фізичного та психічного стану неповнолітніх, так і специфікою діяльності органів державної влади щодо охорони, захисту й гарантування їх прав і свобод. На жаль, на даний час неповнолітні можуть бути не лише потерпілими у даному адміністративному правопорушенні, а й особами, які його вчиняють. Таким чином, існує необхідність зниження (за ст. 173-2 КУпАП) віку адміністративної відповідальності до 14 років, у зв'язку із значним розвитком суспільства та тим, що неповнолітні в зазначеному віці в силу свого розвитку повністю розуміють суть та наслідки своїх вчинків та поведінки і можуть керувати нею». Однак, дана думка потребує більш ширшого обґрунтування. Автором не конкретизовано необхідність внесення даних змін до законодавства.

3. Автор дисертації приходить до висновку про те, що: «Також необхідно удосконалити встановлення факту вчинення домашнього насильства, вчиненого у формі психологічного насильства за допомогою засобів зв'язку (телефону, інтернет-зв'язку, меседжери (Вайбер, Телеграм, Вотсап тощо)». Однак, не конкретизує як, та за допомогою чого, можна це удосконалити. Дана думка потребує подальшого наукового обґрунтування.

Разом з тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, а тому вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Нероди Миколи Анатолійовича.

### **Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам**

Дисертація на тему: «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» є комплексним правовим дослідженням, відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор – **Нерода Микола Анатолійович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

### **ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:**

доцент кафедри адміністративного,  
фінансового та банківського права

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна  
Академія управління персоналом»,

кандидат юридичних наук, доцент



**Тетяна АРІФХОДЖАЄВА**